

FRANTIŠEK MAINUŠ

ŽIVOTNÍ JUBILEUM VÝZNAMNÉHO HISTORIKA

Uprostřed čínorodé práce vědecké, pedagogické i veřejné se dožívá letos 65 let významný český historik prof. dr. Bedřich Šindelář, DrSc. Narozen 7. července 1917 v Sarajevě, studoval na přerovském reálném gymnáziu, kde v roce 1936 maturoval. Téhož roku se zapsal na filozofickou fakultu brněnské univerzity. Studoval dějepis a němčinu. Jeho profesory byli na germanistice prof. A. Beer, na historii profesoři J. Glücklich a pozdější akademik R. Urbánek. Studium, v němž se prof. B. Šindelář osvědčil jako pilný a přemýšlivý student, bylo krutě přerušeno, jako u tisíců dalších vysokoškoláků, násilnou akcí okupačních orgánů 17. listopadu 1939.

Pro mladého člověka v tehdejší době nezbývalo nic jiného než hledat v rámci okupačních podmínek přiměřené zaměstnání. Od jara 1940 nastoupil místo ve školské službě a působil na reálném gymnáziu v Brně-Husovicích a po většinu okupačních let pak na obchodní akademii, obchodní a učňovské škole v Ostravě. Osvobození v květnu 1945 dalo prof. B. Šindelářovi příležitost dokončit přerušena studia na filozofické fakultě v Brně složením druhých státních zkoušek z obou aprobačních předmětů. To se již mladý a nesmírně pilný absolvent dostal k tomu, co miloval a co v něm poznali jeho předváleční profesoři, k pedagogické a vědecké práci, což dokazuje skutečnost, že již 1. května 1945, tedy několik dnů po osvobození Brna, se stal asistentem historického semináře. S veškerou vervou se dal do nesnadné práce při obnovování fakulty v době, kdy záleželo na každém z nevelkého počtu příslušníků učitelského sboru, aby chod výuky byl co nejdříve zajištěn. Jeho přínos při obnově byl ohodnocen tehdejším vedením fakulty, jež prof. B. Šindelářovi vyslovilo díky za jeho činnost při zahájení a normalizaci vyučovacího procesu a zvládnutí mnoha velmi složitých otázek bezprostředně v měsících po osvobození.

Profesor B. Šindelář se doslova vrhl do víru tehdejšího pedagogického i vědeckého života na filozofické fakultě. Jeho vědecká práce se začala soustřeďovat na oblast obecných dějin, byť nikdy nezůstal pouze u nich. Organicky zaměřil své vědecké úsilí na několik na sebe navazujících okruhů. Prvním z nich je tematika, kterou lze zařadit do sociálních a kulturních dějin rozvinutého a pozdního feudalismu. Tam patří zejména jeho první

větší příspěvky o slezských procesech s čarodějnicemi ve druhé polovině 17. století, např. „Příspěvek k dějinám slezských procesů s čarodějnicemi se zvláštním zřetelem k procesům frývaldovským v letech 1651 – 1684“. Ani v pozdějších letech tuto problematiku neopustil a napsal řadu příspěvků. V současně době připravuje rozsáhlou publikaci o čarodějnických procesech v nejšířším evropském měřítku, kterou pracovníce nazval „Velký hon na čarodějnice v 16. a 17. století“, v níž shrnuje svůj dlouholetý výzkum. Také problematice zběhlých poddaných věnoval ve své práci značnou pozornost již od počátku své vědecké činnosti a jeho studie z posledních let, např. „Útěk poddaných z Moravy koncem 17. století do Uher“ ukazují, s jakou pilí a citem pro proniknutí do hlavních problémů byly připravovány a zpracovány.

Dalším okruhem vědecké práce prof. B. Šindeláře se staly dějiny českého dělnického hnutí, zejména jeho počátky v období nastupující průmyslové revoluce. V řadě článků a studií, z nichž je třeba uvést např. „Přehled dějin dělnického hnutí na Moravě do hainfeldského sjezdu“, objasnil poprvé počátky socialistického dělnického hnutí u nás na přelomu 18. a 19. století a ukázal některé dosud neznámé mezinárodní souvislosti českého dělnického hnutí u nás na konkrétních příkladech. Velmi podnětné byly také jeho studie o vystěhovalectví do zahraničí v období kapitalismu i o činnosti českých dělnických spolků v zahraničí, z nichž rozsáhlá stať „Několik kapitol k otázce českých dělnických spolků v zahraničí v letech 1876 – 1878“ byla oceněna cenou Osvobození města Brna.

Velkou pozornost věnoval prof. B. Šindelář také politickému a sociálnímu vývoji v revolučním roce 1848 – 1849 a období absolutismu. Neomezil se však pouze na vývoj v našich zemích, ale zařadil jej do nejšířších souvislostí s vývojem v Německu, Maďarsku a také ve Vídni. Vedle řady článků si zaslouží oprávněné pozornosti jeho kniha „Ohlas maďarské revoluce 1848 – 1849 na Moravě a ve Slezsku“, do níž vložil mnoho nových pohledů do poznání revolučního hnutí nejen u nás, ale také v sousedních zemích. Ukázal, že revoluce ve Vídni i v Uhrách se setkávala v našich zemích jak s negativním, tak pozitivním ohlasem, dále, že prostředí na Moravě nebylo klidným místem v bouřícím se středoevropském prostoru a zejména jak protikladné byly názory mezi stoupenci revoluce a konzervativci, mezi liberály a radikály a také mezi dělnictvem a buržoazií. Práce prof. B. Šindeláře z této problematiky, stejně tak jako z oblasti zrodu a formování habsburského absolutismu v českých zemích, jsou základními východisky pro poznání nejsložitějších otázek revolučního, dělnického i politického hnutí u nás.

Třetím a bezesporu vrcholným okruhem vědecké činnosti prof. B. Šindeláře jsou jeho práce zaměřené na období staršího novověku, jejichž jádrem jsou nizozemská revoluce, třicetiletá válka, Velká francouzská buržoazní revoluce a přechod od feudalismu ke kapitalismu. Publikoval řadu studií nejen v našich, ale také zahraničních vědeckých časopisech, jako např. „Die böhmischen Exulanten in Kursachsen und der Westfälische Friedenskongress“, „Comenius und der Westfälische Friedenskongress“, „Vestfalskij mirnyj kongres 1643 – 1648 gg. i českij vopros“ I. – II., „Spionage und Bestechung in Endphase des Dreissigjährigen Krieges“ a mnohé další.

Po mnoha létech studia literatury a pramenů z našich i zahraničních archivů a knihoven zpracoval a vydal rozsáhlou knihu „Vestfálský mír a česká otázka“, v níž s mravenčí pilností přinesl nesmírně zajímavé pohledy do zákulisí diplomacie evropských mocností v konečném období třicetileté války a zejména se věnoval úloze, kterou na těchto jednáních sehrála tzv. česká otázka. Tato jeho kniha byla oprávněně oceněna v řadě našich i zahraničních časopisech jako základní práce s mezinárodním významem. Také jeho další monografie „Vilém Oranžský“, velmi čtivá a přitom zachovávající všechna nejprísnejší vědecká pravidla, přináší celou řadu zajímavých a nových pohledů na toto období. Široký záběr vědeckého zájmu prof. B. Šindeláře o obecné dějiny dokazuje skutečnost, že se věnoval např. dějinám francouzským, a to nejen v období předrevolučním, ale také v době napoleonských válek i ve druhé polovině 19. století, jak dokládá jeho studie „Revoluční Francie, Napoleon – Slavkov“ nebo „Pařížská komuna – první proletářský stát na světě“ a mnohé další.

Prof. B. Šindelář ve všech svých studiích, rozsáhlých i menších, vždy vychází z pečlivé heuristiky, z pramenů našich a zejména zahraničních a jeho schopnost na základě pečlivé analýzy vytvořit rozsáhlé, zobecňující syntézy dokazují výsledky, které zná odborná veřejnost nejen u nás, ale také v mnoha jiných zemích. Dovede srovnávat obecné dějiny s událostmi národních dějin a na základě tohoto metodologického postupu a využití zcela nových poznatků objasnit zcela nově mnoho problémů z obecných i národních dějin. Je jedním z mála našich historiků, jenž dovede ústrojně spojit výzkum obecných a národních dějin a v tomto směru je jeho přínos vskutku úctyhodný. Svými vědeckými studii a knižními publikacemi se zapsal trvale do naší i zahraniční historiografie, jak dokazují četné odkazy na jeho práce a ohlas, jež vzbudily.

Nutno ovšem podotknout, že vědecká práce prof. B. Šindeláře se nevyčerpávala jen na zpracování velkých studií či monografií, ale sledoval a sleduje pečlivě naši i zahraniční historickou produkci a jak lze se přesvědčit při pročitání recenzí, dovedl i v tomto směru zaujímat velmi přísná, ale spravedlivá a tvořivá stanoviska. Jako publicista s velmi přitažlivým stylem napsal řadu populárně vědeckých příspěvků do denního tisku i jiných časopisů a tam velmi názorně pro širší veřejnost zpřístupnil některé velmi složité vývojové otázky. V tomto směru patří k těm, jímž je populárně vědecká činnost v tom nejlepší slova smyslu velmi blízká a měl a má v ní nemalé úspěchy.

Stát se uznávaným historikem v mezinárodním měřítku, jakým je prof. B. Šindelář, vyžadovalo nejen nesmírnou erudici, nadání a píli o to větší, jestliže se čtenář zamyslí nad jeho činností pedagogickou, výchovnou, politickou a také akademického funkcionáře a člena mnohých našich i zahraničních komisí. Od doby, kdy začal působit na filozofické fakultě, byl pověřen konáním přednášek a seminářů. Zejména od roku 1950, kdy byl ustanoven odborným asistentem, byl jeho pedagogický úvazek až neuvěřitelně vysoký. Přednášel a konal semináře nejen z obecných, ale také z československých dějin, a to nejen na filozofické, ale také na pedagogické fakultě. Vysoký pedagogický úvazek měl i po svém ustanovení docentem obecných dějin kapitalismu v roce 1953 i od roku 1963, kdy byl

jmenován a ustanoven řádným profesorem a dokonce i v letech 1976 – 1980, když zastával funkci děkana filozofické fakulty. Přednášky a semináře nejenže mu nedělaly obtíže, ale s jemu známou vehemencí předstupoval před studenty a dával jim to, co tolik potřebují, odborné znalosti, ale vedl je také k tomu, aby se z nich stali nejen odborníci, ale vychovatelé nové generace, vědečtí pracovníci a aby odcházeli do života jako lidé vychovaní na socialistické vysoké škole, aby byli schopni po všech stránkách začlenit se do budování socialistické společnosti.

Kolik bývalých studentů, dnes rozesetých po školách všech typů, ve vědeckých ústavech i v dalších institucích vzpomíná na nezapomenutelné přednášky a velmi živé semináře vedené prof. B. Šindelářem. Dovedl přiblížit i velmi složité problémy živě a jasně tak, aby výsledek byl co největší. Za svou pedagogickou práci byl jmenován „Zasloužilým učitelem“.

V době budování socialistického vysokého školství byl prof. B. Šindelář jedním z těch, kteří se aktivně zapojili v rámci ministerstva školství, v různých celostátních komisích, do přípravy reforem, což si vyžadovalo nejen mnoho času, ale také přehledu o cílech, jež mají mít vysoké školy, resp. i historie, při přípravě nové inteligence. Snad prof. B. Šindelář již ani nemůže vědět, kolik vychoval studentů, kolik z nich dnes zastává významná místa v našem školství, ve vědě i v politických funkcích, kolik jich vedl při jejich prvních vědeckých pokusech, zejména při diplomových pracích. Kolik napsal posudků na tyto práce, kolik posudků na práce disertační, které sám vedl nebo byl požádán o jejich zhodnocení, kolik aspirantů prošlo jeho školením a kolika napsal posudky na jejich kandidátské disertace. Vždyť dlouhá léta je předsedou komise pro udělování hodností kandidáta historických věd na filozofické fakultě v Brně a členem obdobné komise na filozofické fakultě Karlovy univerzity. Kolik napsal posudků na kandidátské disertační práce i pro ústavy ČSAV. Psal posudky na práce pro získání doktorátů historických věd a dovedl některé své bývalé studenty přes habilitační práce až k profesuře na vysoké škole. Tato činnost vzbuzuje opravdovou úctu a prof. B. Šindelář, byť náročný oponent, vždy spravedlivě dovedl zhodnotit úroveň té které práce.

Při veškerém zatížení byl v řadě významných komisí, např. ve vládní komisi pro vybudování ČSAV, členem oborové komise ministerstva školství, koordinátorem výzkumu resortního plánu ministerstva školství a mnoha dalších. Jako přední historik zastupoval naši historiografii také v mnoha zahraničních komisích, např. ve funkci sekretáře byl po několik let činný v sekci komise historiků ČSSR a NDR, předsedou obdobné komise historiků ČSSR a Jugoslávie. Tato jeho činnost, z mnoha stran velmi pozitivně hodnocená, si vyžadovala nesmírného vypětí a také organizačního talentu.

To všechno vykonával prof. B. Šindelář v plodné politické činnosti. Od května 1945 pracoval jako odborový funkcionář na filozofické fakultě, později jako předseda ROH, v roce 1948 jednatel akčního výboru NF. Byl mnohonásobným funkcionářem KSČ a od roku 1961 lektorem MěV KSČ v Brně, kde pro svou vysokou ideologickou vspělost byl pověřován nejnáročnějšími úkoly a byl za svou stranickou práci mnohokrát vyznamenán. V tomto směru se plně ukázalo jubilentovo spojení politické, výchovné, organizační a vědecké práce.

Nelze nepřipomenout velké zásluhy prof. B. Šindeláře také jako vedoucího redaktora nejstaršího moravského historického časopisu, *Maticе moravské*. Kolik úsilí, organizační i drobné redakční práce bylo třeba, aby od roku 1951, kdy se stal veducím redaktorem, dodnes tento časopis si zachoval vysokou vědeckou úroveň a aby současně byl udržен v některých velmi kritických situacích. Nelze nepřipomenout, že jubilarant byl a je členem dalších redakcí vědeckých časopisů, např. Československého časopisu historického, *Sborníku prací filozofické fakulty* a dalších.

Nechceme vypočítávat všechny funkce a práci, kterou prof. B. Šindelář vykonal. Nicméně je třeba podotknout, že od roku 1976 do roku 1980 byl děkanem filozofické fakulty UJEP a při veškerém zatížení jako akademický funkcionář si našel vždy čas k tomu, aby projednal s každým zaměstnancem fakulty jeho úřední i lidské problémy.

Při stručném pohledu na životní dílo jubilarantovo lze se podívat, jak při svém ne zcela pevném zdraví všechno stačil vykonat. Je to dílo obdivuhodné a my, jeho žáci i přátelé, mu přejeme, aby i další léta byla naplněna onou vyčerpávající pracovitostí a elánem, aby obohatil naši společnost o další vědecké práce, jež chystá, aby mu sloužilo plně zdraví a mohl splnit všechny velké plány, jež naše společnost tolik potřebuje.

